

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

govtech
Polska

IBE

INSTYTUT
BADAN
EDUKACYJNYCH

SCENARIUSZ ZAJĘĆ

DLA UCZNIÓW SZKOŁY PONADPODSTAWOWEJ

PROJEKT KAMPANII MAJĄCEJ NA CELU EDUKACJĘ
SPOŁECZEŃSTWA I WALKĘ Z MANIPULACJĄ
INFORMACYJNĄ

WPROWADZENIE

W wyniku rozwoju technologii i społeczeństwa informacyjnego, nie tylko Polskę, ale cały świat, zalewa fala wszechobecnej dezinformacji. Zjawisko to w ostatnich latach znacznie przybrało na sile i z łatwością rozprzestrzenia się na skalę globalną. Fałszywe wiadomości, lub częściej „fake newsy”, to celowo wprowadzane w obieg informacyjny wiadomości w całości lub części nieprawdziwe. Ich celem jest zmiana postawy lub reakcji wobec aktualnych wydarzeń, wzrost paniki, wyrządzenie krzywdy, destabilizacja systemu, chęć skłócenia lub zszokowania społeczeństwa. Bardzo często rozpowszechniane są za pomocą agresywnych i zautomatyzowanych technik, takich jak boty, sztuczna inteligencja czy trollowanie. Ponadto, powodem manipulacji jest często brak kompetencji twórców tekstów, ponieważ autorem fake newsa może być każdy. Selekcji informacji w mediach społecznościowych dokonują sami użytkownicy, reagując, komentując i udostępniając na swoich profilach wybrane komunikaty – te, które wcześniej udostępnili ich znajomi lub członkowie tej samej grupy, a więc osoby bliskie i zaufane. W ten sposób wiadomość ulega wzmocnieniu i zaczyna rozprzestrzeniać się szerzej, niezależnie od pierwotnego źródła i autora.

Nieprawdziwe i niezwerifikowane informacje są społecznie szkodliwe i niosą za sobą realne zagrożenie. Wśród setek napływających wiadomości i komunikatów ciężko jest odszukać te, które są wiarygodne. Brakuje narzędzi i wiedzy, aby rozróżnić prawdę od manipulacji i kłamstwa. Młodzi ludzie lubią być na bieżąco i potrzebują mieć dostęp do informacji w pierwszej kolejności, przez co szybko i bez ich wcześniejszej weryfikacji przekazują je dalej. Według analiz MIT Media Lab fake newsy rozchodzą się sześć razy szybciej niż prawdziwe informacje i mają średnio 70% więcej szans na bycie udostępnionymi. Ta wszechobecna dezinformacja może działać na społeczeństwo zniechęcająco i wpływać na wycofanie, spadek zainteresowania i popadanie w bierność. Aktywne społeczeństwo obywatelskie jest pierwszą linią oporu dla rozprzestrzeniania się dezinformacji, a budowanie świadomości na temat prawdziwych intencji twórców fake newsów ma bezpośredni wpływ na indywidualne i zbiorowe decyzje i działania.

W walce ze zjawiskiem dezinformacji kluczową rolę odgrywa edukacja wszystkich grup społecznych i wiekowych, rozumiana jako długofalowy proces uczenia się przez całe życie. Niezbędnymi i niezwykle ważnymi są działania mające na celu rozwijanie umiejętności krytycznego myślenia i kompetencji cyfrowych, szczególnie u młodych ludzi. Wiedza o naturze mediów, poparta umiejętnością analizy treści, a także wyrabianie nawyku weryfikacji autorów i źródeł pozyskiwanych informacji, są konieczne, aby dostrzegać potencjalne zagrożenia i wiedzieć, jak w ich kontekście się zachować.

W odpowiedzi na te potrzeby, we współpracy z Polską Agencją Prasową, zrealizowane zostało szkolenie wideo dotyczące fake newsów, które dodatkowo uzupełnione jest o scenariusze zajęć oraz ćwiczenia praktyczne. Podczas zajęć uczniowie dowiedzą się jak świadomie korzystać z mediów społecznościowych, jakie mechanizmy stoją za powstaniem fake newsów, kto i w jakim celu je produkuje i dystrybuuje, oraz jak sobie z nimi radzić. W ramach kampanii chcemy zwrócić uwagę na skalę problemu, jakim jest dezinformacja. Ponadto, chcemy poszerzyć wiedzę społeczeństwa, a także dać narzędzia, aby ich działania i podejmowane decyzje były świadome, spokojne i oparte na faktach.

SCENARIUSZ ZAJĘĆ DLA UCZNIÓW SZKOŁY PONADPODSTAWOWEJ

ODBIORCY:

uczniowie szkoły ponadpodstawowej

CZAS ZAJĘĆ:

40-45 min – 1 godzina lekcyjna

CELE OGÓLE:

- uświadomienie problemu istnienia dezinformacji i propagandy w mediach społecznościowych, wiadomościach i Internecie;
- uświadomienie zagrożeń związanych z nieprawdziwymi informacjami i konieczności odpowiednich reakcji na fałszywe informacje;
- zwiększenie kompetencji w zakresie korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- zwiększenie kompetencji w zakresie analizowanych informacji i komunikatów;
- rozwój umiejętności krytycznego myślenia;
- utrwalanie bezpiecznych zachowań.

CELE OPERACYJNE:

Uczeń:

- potrafi zdemaskować wiadomości nieprawdziwe i dostrzega wynikające z nich zagrożenia;
 - wie, jak się właściwie zachować w sytuacji zetknięcia z dezinformacją;
 - posiada umiejętność krytycznej analizy treści oraz weryfikacji autorów i źródeł pozyskiwanych informacji;
 - rozumie, że dzięki swojej postawie może mieć realny wpływ na zatrzymanie rozprzestrzeniania się nieprawdziwych informacji.
-

REALIZATORZY:

pedagodzy, psychologowie, nauczyciele zajmujący się profilaktyką zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży, w tym podejmowanych przy użyciu nowych technologii

REALIZACJA:

podczas pracy z klasą w szkole lub w czasie dodatkowych zajęć poza systemem szkolnym

METODY NAUCZANIA:

- burza mózgów,
 - wymiana myśli,
 - praca z kartą pracy.
-

FORMY PRACY:

- zbiorowa,
 - indywidualna,
 - grupowa.
-

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- szkolenie video,
- scenariusz lekcji,
- karta pracy i zawarte w niej ćwiczenia praktyczne.

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

CZĘŚĆ WSTĘPNA

Powitanie uczniów przez osobę prowadzącą spotkanie, podanie tematu zajęć oraz omówienie zasad pracy (5 min)

CZĘŚĆ GŁÓWNA

1. Wprowadzenie – dyskusja moderowana

Nauczyciel prosi uczniów o rozwinięcie definicji dezinformacji i moderuje dyskusję na temat fake newsów poprzez zadawanie pytań pomocniczych:

- Co wiecie na temat dezinformacji?
- Czy wiecie czym jest fake news?
- Kto może je tworzyć? Jaki jest ich cel?
- Czy ktoś z Was spotkał się z fake newsami?
- Jak myślicie, gdzie najczęściej można spotkać się z fake newsami?
- Z jakimi nieprawdziwymi wiadomościami mieliście w ostatnim czasie kontakt? Czego dotyczyły te komunikaty?
- Czy czytając jakieś wiadomości lub komunikaty zastanowiło Was, czy są prawdziwe? Czy sprawdzaliście ich wiarygodność na innych portalach?
- W jaki sposób postąpiliście po spotkaniu się z nieprawdziwą informacją?

Nauczyciel zachęca do debaty na temat dezinformacji i manipulacji w mediach. Uczniowie dzielą się swoją wiedzą.

Następnie nauczyciel przekazuje uczniom materiały do ćwiczeń praktycznych i włącza szkolenie wideo. Po zakończeniu pierwszego bloku tematycznego prowadzi dyskusję na temat sposobów reagowania na fake newsy, miejsc, gdzie mogą być rozpowszechniane i konsekwencji niewłaściwego zachowania po zetknięciu z dezinformacją. Nauczyciel zachęca uczniów do podzielenia się swoimi doświadczeniami w tym zakresie. Wspólnie z uczniami określa właściwe zasady postępowania.

Nauczyciel włącza uczniom **drugi blok** szkolenia wideo.

Co należy zrobić w przypadku spotkania się z fake newsem?
Jak się zachować?

- Na spokojnie go przeczytaj
- Spróbuj przeanalizować rzetelność strony/autora z której wiadomość lub komunikat pochodzi,
- Oceń jakie emocje towarzyszą tej wiadomości – artykuły godne zaufania utrzymane są w spokojnym tonie. Ocena moich emocji – co czuję, gdy to czytam?
- Bądź nieufny i krytyczny. Sprawdź tę informację w przynajmniej dwóch niezależnych źródłach, np. na dużych portalach informacyjnych,
- Jeśli wiadomość wzbudza u Ciebie brak zaufania, to najprawdopodobniej jest nieprawdziwa – nie udostępniaj jej dalej.

Wskazówki dla prowadzących:

Nauczyciel moderuje dyskusję na temat fake newsów. Prosi uczniów, aby na podstawie zdobytej wiedzy opracowali ćwiczenia praktyczne.

Opracowania te niech odbywają się samodzielnie, następnie wspólnie można sprawdzić i przedyskutować ich treść. Nauczyciel zachęca uczniów do burzy mózgów, wskazuje na słowa klucze, które mogą naprowadzić do znalezienia odpowiedniego sformułowania, które wskazuje na nieprawdziwość informacji.

UWAGA.

Nie wszystkie informacje zawarte w kartach prac są informacjami fałszywymi.

Po wykonanych ćwiczeniach praktycznych i wspólnym ich omówieniu, nauczyciel włącza uczniom **trzecią część bloku** szkoleniowego.

- Gdzie możemy sprawdzić informację, która nie wzbudziła naszego zaufania?
 - Media społecznościowe nie są najlepszym źródłem informacji.
 - Nie tylko udostępnianie i przekazywanie wiadomości dalej zwiększa jej zasięg – reakcja na post lub komentarz również.
 - Zawsze sprawdzaj! Jeśli uważasz, że dana informacja jest szkodliwa społecznie, albo może mieć negatywny wpływ na czyjeś zachowanie – zgłoś ją Fact-checkerom. Dzięki temu szybko i rzetelnie zostanie sprawdzona, a Ty otrzymasz informację o tym, czy jest prawdziwa czy nie.
-

2. Ćwiczenie w grupach

Nauczyciel dzieli klasę na grupy, których zadaniem będzie przygotowanie plakatów na temat walki z dezinformacją w internecie. Każda grupa ma za zadanie opracować plakat – np. ilustrujący zasady rozszyfrowywania fake newsów, . Liderzy grupy prezentują przygotowane plakaty, które później mogą zostać powieszona na holu szkoły.

CZEŚĆ KOŃCOWA

Podsumowanie

Nauczyciel podsumowuje zdobyte podczas szkolenia informacje:

- Bądź nieufny w stosunku do docierających wiadomości. Jeśli coś Cię niepokoi, sprawdź rzetelność komunikatu na innych portalach (np. w aplikacji fakehunter).
- Spokojnie przeanalizuj komunikat. Sprawdź źródło i autora. Poszukaj, czy podobna wiadomość znalazła się na łamach dużych portali informacyjnych.
- Jeśli coś wzbudza Twoją niepewność - nie reaguj, nie komentuj, nie udostępniaj. Zgłoś wiadomość do weryfikacji.

